

Του Αστυν. Δ/ντή Ιωσήφ Καμpanάκη
Τμήμα Ανάλυσης Εγκληματικότητας/Α.Ε.Α.

Ο αστυνομικός ως ερευνητής εγκλημάτων Σύγχρονες προσεγγίσεις

ΓΕΝΙΚΑ

Το σύγχρονο έγκλημα συνεχώς εξελίσσεται. Γίνεται σύνθετο και περίπλοκο. Χρησιμοποιεί εξελιγμένες μεθόδους και νέες τεχνολογίες. Διαπράττεται από δράστες, οι οποίοι διαθέτουν κάθε λογής ειδικές γνώσεις και εξειδίκευση. Σε μια τέτοια κατάσταση ο αστυνομικός-ερευνητής εγκλημάτων¹ δε μπορεί να δράσει αποτελεσματικά χωρίς να κατέχει και να χρησιμοποιεί εξειδικευμένη γνώση. Οι παραδοσιακές τακτικές έρευνας δε δείχνουν αποτελεσματικές. Ο αστυνομικός-ερευνητής χρειάζεται συνεχή εκπαίδευση-ενημέρωση στις σύγχρονες μεθόδους έρευνας και καθημερινή εφαρμογή νέων μεθόδων στις ενέργειές του. Αλλά κι αυτό δεν είναι αρκετό. Χρειάζεται την υποστήριξη πλήθους ειδικών και εργαστηρίων. Απαιτείται συνεχώς η συμβολή άλλων αστυνομικών, όπως ειδικών στην πληροφορική, στις επικοινωνίες, στην ανάλυση πληροφοριών αλλά και η συμβολή εργαστηρίων, όπως της ανάλυσης DNA, ψηφιακών πειστηρίων, άλλων πειστηρίων και ιχνών, κ.ά.

Θα πρέπει να αναρωτηθούμε εάν οι αστυνομικοί-ερευνητές παρακολουθούν σήμερα τις εξελίξεις εκείνες, οι οποίες τους βοηθούν σημαντικά στο έργο τους. Υπάρχει σχεδιασμένη επίσημη εκπαίδευση, που να παρέχει τις ικανότητες και τις δεξιότητες, οι οποίες να κάνουν τους ερευνητές ικανούς να αντεπεξέρχονται στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον δουλειάς. Υπάρχει σχεδιασμός, ο οποίος να παρωθεί τους ερευνητές να ενημερώνονται και να εκπαιδεύονται κατά τη διάρκεια της εργασίας τους ή σε προσωπικό χρόνο. Υπάρχει η «επαγγελματική κουλτούρα» στους αστυνομικούς, ώστε να επιζητούν συνεχώς την βελτίωση των ικανότητών τους, είτε με δική τους πρωτοβουλία, είτε με την υποστήριξη του οργανισμού τους.

Συνέχεια των παραπάνω τίθενται τα ερωτήματα: Πόσο ικανοί είναι οι ερευνητές της Ελληνικής Αστυνομίας σε σχέση με τις δυσκολίες που θέτει το σημερινό περιβάλλον εγκλήματος και ποια θα είναι τα αποτελέσματα εάν συγκριθούν με άλλους ευρωπαϊκούς ερευνητές. Το παρόν σημείωμα έχει ως στόχο να εκθέσει μερικές ιδέες, οι οποίες μπορούν να δώσουν και απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα.

Η ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ Η ΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ-ΕΡΕΥΝΗΤΗ

Πολλά εγκλήματα απαιτούν από τους ερευνητές να εργάζονται μεθοδικά και να κάνουν πολύπλοκες νοητικές διεργασίες. Όταν διερευνούν πολλές υποθέσεις ταυτόχρονα, τις οποίες πρέπει να συνδέσουν με δράστες, ή όταν ερευνούν μεγάλα εγκληματικά δίκτυα, οι δυσκολίες στην έρευνα αυξάνονται.

Κατά τη γνώμη μας για να «επιβιώσουν» οι αστυνομικοί-ερευνητές σε ένα τέτοιο περιβάλλον απαιτείται:

▶ Να κατέχουν όλη τη νέα γνώση και την αντίστοιχη εκπαίδευση σε μεθόδους και διαδικασίες έρευνας εγκλήματος, σε συνδυασμό όμως και με την πείρα που αποκτούν από την έρευνα.

▶ Να προσεγγίζουν κάθε έρευνα με συγκεκριμένες μεθόδους και δράση και με την υποστήριξη της «Ανάλυσης Εγκληματολογικών Πληροφοριών» ή της «Ανάλυσης Εγκλημάτων»². Όταν δεν υπάρχει ειδικευμένος αναλυτής, με τον οποίο πρέπει να συνεργάζονται στενά, θα πρέπει οι ίδιοι οι ερευνητές να είναι ικανοί να εφαρμόζουν βασικά στοιχεία της ανάλυσης κατά την έρευνά τους (π.χ. ανάπτυξη διαγραμμάτων και πινάκων με τα βασικά στοιχεία).

▶ Να χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που τους παρέχει ο οργανισμός τους, όπως εργαστήρια, τεχνολογία, βάσεις δεδομένων, διεθνή συνεργασία, κ.α.

Με αφετηρία τα παραπάνω, οι αστυνομικοί-ερευνητές θα πρέπει να αναπτύξουν ένα υψηλό επίπεδο δράσης και σκέψης κατά την έρευνα εγκλημάτων.

Συγκεκριμένα, η ερευνητική δράση τους είναι καλό να στηρίζεται στα εξής συγκροτημένα βήματα³:

1. Καθορισμός στρατηγικού στόχου: Επιλογή στόχων με βάση συγκεκριμένα κριτήρια π.χ. σοβαρότητα υπόθεσης, ανάγκες-επιθυμίες πολιτών, αντεγκληματική στρατηγική, συνεχιζόμενα προβλήματα εγκληματικότητας, στοχοθέτηση δραστηριοτήτων, κ.ά.

2. Ολοκληρωμένη έρευνα πληροφοριών για τον στόχο της έρευνας: Έλεγχος όλων των σχετικών βάσεων δεδομένων και φακέλων.

3. Ανάπτυξη και χρήση σχεδίου έρευνας: α) Στόχος έρευνας, β) πιθανές πηγές πληροφοριών, γ) απαιτούμενα μέσα και πρόσωπα για την έρευνα, γ) υπολογισμός χρόνου ολοκλήρωσης της έρευνας, δ) εκτίμηση προϋποθέσεων, με τις οποίες μπορεί να χαρακτηριστεί επιτυχημένη η έρευνα.

4. Εκτεταμένη χρήση της κριτικής σκέψης: Καθορισμός του τι είναι γνωστό και τι πρέπει να γίνει γνωστό. Κάλυψη πληροφοριακών κενών. Ανάπτυξη ερωτήσεων που απαιτούν απάντηση. Ανάπτυξη υποθέσεων και προκαταρκτικών συμπερασμάτων.

5. Εφαρμογή μεθόδων επίλυσης προβλημάτων: Διάκριση συμπτωμάτων και αιτιών των εγκλημάτων. Εντοπισμός αιτιών και συνθηκών ανάπτυξής τους. Σύνδεση ενός εγκλήματος με πρόσωπα και άλλα εγκλήματα. Επιλογή της προσφορότερης κάθε φορά λύσης.

6. Ολοκληρωμένη οργάνωση των δεδομένων της

έρευνας: Χρήση πληροφοριακής τεχνολογίας και ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων για αποδοτική επεξεργασία όλων των δεδομένων.

7. Χρησιμοποίηση μεθόδων ανάλυσης δεδομένων: Οπτική αναπαράσταση δεδομένων και απλοποίηση σύνθετων περιπτώσεων, ώστε να καθοριστεί τι είναι γνωστό, τι πρέπει να ερευνηθεί καθώς και να κατανοηθεί η σχέση γεγονότων, πράξεων και ανθρώπων με την υπό έρευνα υπόθεση. Ανάπτυξη πρώιμων συμπερασμάτων και περαιτέρω σχεδιασμός για επιτυχημένη ολοκλήρωση της έρευνας.

8. Ανάπτυξη αναλυτικού φακέλου δικογραφίας για τις εισαγγελικές αρχές: Ολοκλήρωση της έρευνας με μετατροπή των πληροφοριών σε αποδεικτικά στοιχεία, μέσω του φακέλου της δικογραφίας. Καλή παρουσία των αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία επεξηγούν την υπό έρευνα υπόθεση, με σύντομη περιγραφή του ρόλου των σημαντικότερων προσώπων (με τα υπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία και εκείνα που απομένει ακόμη να αποδειχθούν).

Εκτός από την οργανωμένη δράση, οι ερευνητές πρέπει να αναπτύσσουν κάθε είδος σκέψης και διανοητικής εργασίας, που θα τους βοηθήσει στην έρευνα. Η έρευνα εγκλήματος είναι κατ' εξοχήν δουλειά του ανθρώπινου νου. Ο αστυνομικός-ερευνητής καλείται να λύσει το πρόβλημα εφαρμόζοντας εξειδικευμένες δεξιότητες σκέψης. Μια κατηγοριοποίηση της σκέψης του αστυνομικού-ερευνητή μπορεί να γίνει από τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει την έρευνα ως⁴:

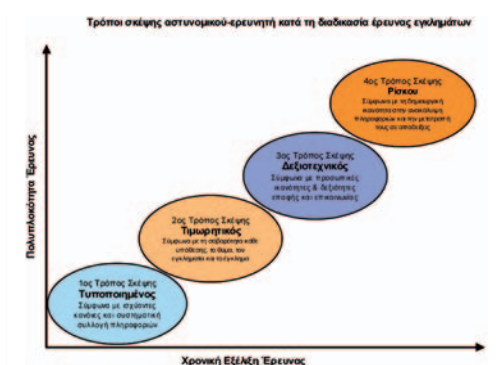
1. Μέθοδος: Ο ερευνητής κάνει τις βασικές ενέργειες, οι οποίες προβλέπονται από τη νομοθεσία και τους κανονισμούς. Στηρίζεται στη συλλογή υλικού, στον έλεγχο του μέσω της συστηματικής μελέτης του, στη διασύνδεσή του και στην ανάπτυξη των συμπερασμάτων.

2. Τιμωρία: Ο ερευνητής σε σοβαρά και σύνθετα εγκλήματα έχει επιπλέον κίνητρο να προσπαθήσει για την εξιχνίαση και τη σύλληψη των εγκληματιών για χάρη των θυμάτων και για να δείξει ότι μπορεί ν' αντεπεξέρχεται σε δύσκολες καταστάσεις.

3. Δεξιότητες: Ο ερευνητής συναλλάσσεται με πολλούς και διαφορετικούς ανθρώπους για να αποκτήσει πολύτιμες πληροφορίες για τα εγκλήματα. Οι ικανότητες επικοινωνίας και εξέτασης προσώπων (μαρτύρων, θυμάτων, κατηγορουμένων, πληροφοριοδοτών, εμπειρογνομόνων, κ.ά.) των ερευνητών είναι κρίσιμες για επιτυχημένο έργο.

4. Ρίσκο. Ο ερευνητής χρησιμοποιεί τη δημιουργική του ικανότητα στην ανακάλυψη νέων πληροφοριών, στις οποίες στηρίζεται για να φτάσει σε αποδεικτικά στοιχεία. Η «περιέργεια» και η «διαίσθηση» είναι από τις σημαντικότερες δεξιότητες του ερευνητή.

Η συγκεκριμένη τυπολογία σκέψης φαίνεται στο παρακάτω σχήμα⁵.

Από το σχήμα φαίνεται ότι υπάρχει ιεραρχική δομή στην τυπολογία σκέψης. Και οι τέσσερις τύποι μπορεί να συνυπάρχουν -λιγότερο ή περισσότερο- σε μια αστυνομική έρευνα. Όσο πιο πολύπλοκη είναι η έρευνα και όσο προχωρεί χρονικά, τόσο αυξάνονται οι απαιτήσεις στη διανοητική δουλειά των ερευνητών. Δεν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούνται όλοι οι τύποι σκέψης σε μια έρευνα.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΩΝ-ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ

Για να είναι ικανοί και αποδοτικοί στο έργο τους οι αστυνομικοί-ερευνητές πρέπει να εκπληρώνονται ορισμένες συνθήκες. Συγκεκριμένα:

1. Εκπαίδευση:

► Οργανωμένη Βασική Εκπαίδευση Ερευνητών (τουλάχιστον ενός μηνός) για την έρευνα εγκλήματος (οργάνωση έρευνας, σκηνή εγκλήματος, συλλογή πληροφοριών, χρησιμοποίηση ειδικών & εργαστηρίων, επίλυση προβλημάτων, κριτική σκέψη, τεχνικές ανάλυσης πληροφοριών, εξετάσεις μαρτύρων-υπόπτων-κατηγορουμένων, ολοκληρωμένο πακέτο δικογραφίας με έμφαση στα αποδεικτικά στοιχεία, κ.ά.).

► Συνεχείς εκπαιδεύσεις ερευνητών για τα νέα δεδομένα περί εγκλήματος (τάσεις, μέθοδοι, τεχνικές, μέτρα, αντίμετρα, κ.ά.).

► Εκπαίδευση για την απόκτηση βασικών γνώσεων στην ανάλυση εγκληματολογικών πληροφοριών, ειδικότερα στις δεξιότητες οπτικής αναπαράστασης δεδομένων, στην ανάγνωση εκθέσεων ανάλυσης, στις πληροφοριακές απαιτήσεις κάθε ανάλυσης και στο πότε και πώς ζητείται η συνδρομή αναλυτών.

► Συνεχιζόμενη εξειδικευμένη εκπαίδευση ειδικών, όπως προσωπικού των εργαστηρίων και αναλυτών εγκληματολογικών πληροφοριών.

2. Υποστήριξη των Αστυνομικών-Ερευνητών από τον Αστυνομικό Οργανισμό:

► Προσεκτική επιλογή ερευνητών, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια και διαδικασίες αξιολόγησης.

► Οργάνωση εκπαιδεύσεων.

► Παροχή σύγχρονων τεχνολογικών και άλλων αναγκαίων μέσων.

► Εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών εργασίας.

► Παροχή κινήτρων και επιβραβεύσεων.

► Ανάπτυξη των απαραίτητων υποστηρικτικών δομών (εργαστήρια, μονάδες ανάλυσης, πληροφοριακή τεχνολογία).

► Σχέδια και μέτρα για οργανωμένη αλλαγή της εργασιακής κουλτούρας των αστυνομικών αναφορικά με την ανάπτυξη προσωπικών εργασιακών ικανοτήτων και την άσκηση του έργου τους μέσα στον οργανισμό τους.

► Ενίσχυση του esprit de corps, της αίσθησης του «ανήκειν» σε μια επίλεκτη κατηγορία, των αστυνομικών-ερευνητών εγκλήματος.

3. Προσωπική Ανάπτυξη Αστυνομικών-Ερευνητών:

► Επιθυμία για υψηλή απόδοση στην εργασία, με συνεχή καθορισμό ρεαλιστικών στόχων, προσωπικών και ευρύτερων.

► Συνεχής εγρήγορση και ισχυρή θέληση για πληροφόρηση και πρόσκτηση νέας γνώσης.

► Αυτο-εκπαίδευση και προσωπική βελτίωση μέσα από τη δουλειά.

► Αξιοποίηση της πείρας (σε συνδυασμό με τη γνώση).

► Συνεχής προσπάθεια για επίλυση προβλημάτων, μετασχηματίζοντας τη θεωρητική γνώση και τις πληροφορίες σε πράξη, μέσω πρακτικών δοκιμασιών και της ανάληψης του απαραίτητου ρίσκου.

► Διαρκής επαφή-συνεργασία με ειδικούς και με πρόσωπα από τον ίδιο τομέα εργασίας (στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό).

► Παρακολούθηση διεθνών εξελίξεων στην έρευνα εγκλημάτων και προσπάθεια πειραματισμού-εφαρμογής των νέων γνώσεων.

ΠΟΙΟΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ-ΕΡΕΥΝΗΤΗ ΘΕΛΟΥΜΕ;

Τελικά, προσδοκάται η παρουσία στο πραγματικό εγκληματικό περιβάλλον ενός μυθιστορηματικού detective, ο οποίος είναι «ένας walking calendar of crime, ένας απαιτητικός ορθολογιστής με αναλυτική δύναμη και πορισματικούς συλλογισμούς, ένας ζωντανός ηλεκτρονικός υπολογιστής». Επίσης, ως ένας «καλός αρχαιολόγος, παρατηρεί, ερευνά, συλλέγει και (ανα)συνθέτει» και «με διανοητικό αλλά και εμπειρικό τρόπο βάζει τα πράγματα και τα πρόσωπα στη σωστή τους θέση»⁶.

Ένας ερευνητής με την παραπάνω περιγραφή έχει σήμερα στη διάθεσή του κάτι που δεν έχει ο αντίστοιχος μυθιστορηματικός. Έχει τα μέσα και τις δομές ενός ολοκληρωμένου αστυνομικού οργανισμού, όπως τη σύγχρονη τεχνολογία, την υποστήριξη των αναλυτών και άλλων ειδικών, τα εγκληματολογικά εργαστήρια, τη διεθνή συνεργασία, κ.ά., τα οποία χρησιμοποιεί δημιουργικά για την επίτευξη των στόχων του.

Έτσι «Το “τέλειο έγκλημα” πρέπει να ‘χει απέναντί του τον “τέλειο ερευνητή”, ο οποίος θ’ απαντήσει στα ερωτήματα: “Ποιος, Πώς, Γιατί, Πού” και κυρίως στο κρίσιμο ερώτημα “Ποιος επωφεληθήκε;” χωρίς να τραυματίζει το Δίκαιο, το Νόμο, το περί Δικαίου αίσθημα του λαού, τις ελευθερίες και τα δικαιώματα όλων».

«Όπλα του: Η παρατήρηση, η υπόθεση, ο πειραματισμός, ο συλλογισμός, οι ενδείξεις, οι μετρήσεις, το συμπέρασμα. Κι όλα αυτά με βάση την περιέργεια, το ένστικτο, την επαγωγή και βέβαια την τύχη»⁷. ■

¹Ο όρος «Αστυνομικός-Ερευνητής» χρησιμοποιείται ως συνώνυμο του “detective” και του “investigator”.

²Οι όροι στη διεθνή βιβλιογραφία είναι “Criminal Intelligence Analysis” και “Crime Analysis”.

³Peterson M. (2005) *An Analytic Approach to Investigations. The Police Chief*, 72(12), 30-33.

⁴Dean G. Fashing I. Glomsseth R. Cottschalk P. (2008) *Capturing knowledge of police investigations: towards a research agenda. Police Practice and Research*, 9(4), 341-355.

⁵Dean G. Fashing I. Cottschalk P. (2006) *Profiling police investigative thinking: A study of police officers in Norway. International Journal of the Sociology of Law*, 34(4), 221-228.

⁶Αποσπάσματα από: Πανούση Γ. (2006) *Εγκληματολογικές επιστήμες και αστυνομικό μυθιστόρημα*. Αντ. Σάκκουλα.

⁷Στο ίδιο.